

LBRIS

We know
books

MIHAI PAPUC

DICTIONAR

DE EXPRESII ȘI LOCUȚIUNI STRĂINE

ȘTIINȚA

d. Hr. – după Hristos
ebr. – limba ebraică
engl. – limba engleză
expr. – expresie
fr. – limba franceză
ger. – limba germană
gr. – limba greacă
it. – limba italiană
i. Hr. – înainte de Hristos
lat. – limba latină
loc. adj. – locuțiune adjectivală
loc. adv. – locuțiune adverbială

loc. conj. – locuțiune conjuncțională
loc. pron. – locuțiune pronominală
loc. interj. – locuțiune interjecțională
loc. subst. – locuțiune substantivală
loc. prep. – locuțiune prepozițională
loc. vb. – locuțiune verbală
n.n. – nota noastră
ngr. – limba neogreacă
sanscr. – limba sanscrită
sp. – limba spaniolă
s.pr. – substantiv propriu
turc. – limba turcă

A

AB ANTIQUO (lat.) *loc. adv.* Din vechime; de demult; din timpuri imemorabile; din antichitate.

Locuțiunea dată este utilizată cu scopul de a sublinia, de a justifica aplicarea tradiției în anumite circumstanțe concrete.

*În statul oligarhic există o clasă de oameni cari **ab antiquo** are sarcina de-a împăca formele trecutului cu exigențele viitorului, asigurând statului continuitatea de dezvoltare, ferindu-l de sărituri și de întreprinderi aventuroase și înăuntru, și în afară (Mihai Eminescu).*

AB AUCTORITATE (lat.) *loc. adv.* În funcție de autoritate.

Se utilizează în cazul în care drept argument este invocată o anumită persoană care se bucură de autoritate deosebită.

Uneori se referă la o autoritate publică sau la o instituție etc.

*Exprimarea impresiilor pe acest subiect, prin revendicarea de la o falsă autoritate instituțională în domeniu, ilustrează sofismul numit **ab auctoritate** sau argumentum ad verecundiam (Laszlo Alexandru).*

À BÂTONS ROMPUS (fr.) *loc. adj.* Fără șir; fără continuitate; la întâmplare; alandala; aiurea.

Se are în vedere expunerea incoerentă, irelevantă, neargumentată a unei probleme.

*E o succesiune **à bâtons rompus**, prin care criticul pune în pagină crâmpoșe din viața și opera scriitorului, posibile analogii și paralelisme, diferite fapte care au, într-un fel sau altul –, o legătură cu tema cercetării (Daniel C.-Enache).*

*Textualiștii ..., etalându-și cu nonșalanță frazele **à bâtons rompus**, sunt astfel, dacă nu dezavuați, măcar puși sub un semn de întrebare (Gheorghe Grigurcu).*

AB HINC (lat.) *loc. subst.* De acum înainte; de aici încolo.

Se spune despre cele ce vor urma în continuare.

*Strategia a fost, încă din perioada războaielor antice, o armă importantă de apărare în fața cotropitorilor. A face un pas greșit însemna a risca să nu te mai gândești la un **ab hinc** firesc. Aceeași strategie, așa cum era gândită la nivel militar, se remodelează pentru a cuprinde forma modernă (Editorial).*

À BIENTÔT! (fr.) *expr.* La revedere!; Cele bune!; Să ne vedem cu bine!

Se utilizează în calitate de formulă de salut la despărțire.

*À **bientôt!** Și se topește în masa vizitatorilor ce mișună în imensele și labirinticele săli de expoziții (Vitalie Ciobanu).*

AB IMO PECTORE (lat.) *loc. adv.* Din adâncul inimii, din tot sufletul.

Se folosește pentru a exprima un sentiment de indignare, nemulțumirea sau admirația, satisfacția sau gratitudinea sinceră.

*M-am gândit deseori, deși sunt ortodox, la cuvintele spuse de Martin Luther, „nu pot altfel!”. Cred **ab imo pectore** că cele afirmate de creatorul religiei protestante au valabilitate pentru toți colegii mei, indiferent de specialitatea medicală în care își desfășoară activitatea (Victor Lotreanu).*

AB INITIO (lat.) *loc. adv.* De la începuturi; dintru început; de la capăt; de la obârșie; de la izvoare.

Se utilizează în cazul când se are în vedere necesitatea de a întreprinde, a relua ceva de la începuturi.

*Viața – desigur infinit superioară morții – nu este nici ea bunul suprem dacă nu e însoțită de calitatea-i **ab initio** consubstanțială, adică de libertate (Nicolae Steinhardt).*

*Ca un oracol, ca un profet mitic, el se întrușipează în diferiți mesageri ai unei lumi arhaice, precreștine, pline de parabole și de simboluri metafizice, descinzând parcă dinspre izvoare, **ab initio** (Andrei Patraș).*

AB INTESTAT (lat.) *loc. adj.* Fără a avea un testament.

Se utilizează pentru a sublinia că este vorba despre un bun, despre ceva moștenit fără testament, despre cineva care a trecut în lumea celor drepți fără a lăsa un testament.

*Din această instituție s-a dezvoltat cu timpul, cu înaintarea procesului de individualizare, succesiunea **ab intestat**, fiindcă firește mai ușor putea să-și ieie sarcina de administrație acei care stăteau în relații mai de aproape cu defunctul (Constantin Stere).*

AB IOVE PRINCIPIUM (lat.) *expr.* Să începem cu Jupiter; să începem cu începutul; începutul se face de la Jupiter.

Este un vers din poezia pastorală (*Egloge*/Bucolice) a poetului latin Vergiliu, în care ciobanul Dametas declară că își va începe cântecul său cu Jupiter, tatăl tuturor lucrurilor de pe pământ. Aplicată fiind la viața de toate zilele, expresia semnifică următoarele: orice am intenționa să realizăm, urmează să pornim, să începem întotdeauna de la personajul cel mai de seamă (în mitologia romană Jupiter era considerat divinitatea supremă), de la lucrul de primă importanță, după care urmează celelalte.

*Dialectica maximă ex nihilo nihil ne conduce, și de astă dată, spre necesitatea recunoașterii principiului istorismului, punându-ne astfel în fața prezentei nevoi de a recurge la izvoare, cea ce înseamnă că ne subordonează, realmente, imperativului de-a proceda conform îndemnului **ab Iove principium**. Să începem cu Jupiter, recte să începem cu factorii primi, cu ceea ce este mai important (Mihai Șleahțișchi).*

AB IPSA PUERITIA (lat.) *loc. adv.* Încă din copilărie.

Se referă la copilăria unei persoane.

Aici, în această clasă de gramatică latină asemănătoare cu toate clasele de gramatică latină ale Evului Mediu, s-a produs fenomenul Petrarca: „încă din copilărie

*(**ab ipsa pueritia**), la o vârstă când toți ceilalți se mai chinuie cu Prosperus și Esop, eu mă îndeletniceam cu scrierile lui Cicero, fie dintr-o aplecare firească, fie pentru că eram încurajat de tatăl meu, care avea o mare venerație pentru acest scriitor” (Editorial).*

AB IRATO (lat.) *loc. adv. și adj.* La mânie.

Locuțiunea este utilizată pentru a sublinia faptul că o acțiune a fost întreprinsă sau o decizie a fost luată dintr-o pornire de mânie, sub imperiul mâniei.

*Nu sunt corist! Sunt maistru-n recitativ și solo!// Băcane, râzi ca prostul și nu m-ascuți de loc.../ Ei da! nu-mi plac nici mie măslinile de Volo!// Ironie sunt – am ace pentr-ori-și-ce cojoc!// Băcan stupid! Te fulger!... Inspiră-mă, Erato,/ Dă-mi aspră vină pentru sonetu-mi **ab irato** – Să-l sfărâm cu prestigiul divinei poezii (Ion L. Caragiale).*

*Nu recunosc această purtare..., n-o recunosc, fără numai ca un act **ab irato**, cum zic legiștii, în contra cărui îmi rezerv dreptul a protesta la oportunitate (Bogdan Petriceicu Hasdeu).*

À BON ENTENDEUR, SALUT! (fr.) *expr.* Bunului ascultător, salut! Salut, pentru bunul ascultător! Îl salut pe cel care ascultă bine!

Poate fi rostită ca o frază de încheiere a unui discurs, a unei comunicări, atenționându-i astfel pe ascultători despre esența celor rostite. Este utilizată cu scopul de a atrage atenția celui care ascultă asupra unor înțelesuri ascunse în cele ce se discută. Echivalentul românesc al acestei expresii este: *Cine are ochi de văzut să vadă, cine are urechi de auzit să audă.*

*În numărul de mâine al foii noastre vom reproduce o interesantă scrisoare sentimentală a unui înalt personaj din localitate către o damă de mare influență. Originulul va sta mâine la dispoziția curioșilor în biroul nostru de redacție. Atât pentru astăzi. **À bon entendeur, salut!** (Ion L. Caragiale).*

AB ORIGINE sau **AB ORIGO** (lat.) *loc. adv. și adj.* De la origine; de la început; de la obârșie.

Se utilizează în situația în care se are în vedere intenția de a istorisi, de a cerceta evenimintele pornind de la originea lor. Are o semnificație identică cu *ab initio*.

*Așa se face, de exemplu, că aflăm „ritualuri și gesturi semnificative, care își realizează sensul ... numai pentru că repetă în chip deliberat anume acte săvârșite **ab origine**, de către zei, eroi sau strămoși” (C. I. Gulian).*

*Omul nu face decât să repete actul Creației; calendarul său religios comemorează pe durata unui an toate fazele cosmogonice care au avut loc **ab origine** (Mircea Eliade).*

AB OVO (lat.) *loc. adv.* De la ou.

Expresie utilizată de romani atunci când voiau să spună „s-o începem cu începutul” sau, cum zicem noi astăzi, „s-o luăm de la A”, adică de la naștere, de la începutul începuturilor. Poetul clasic latin Horațiu în *Ars poetica* îl laudă pe Homer pentru faptul că începe *Iliada* cu mânia lui Ahile, adică intrând direct în subiectul epopeii, iar nu cu pretextul îndepărtat al Războiului Troian: nașterea Elenei și a lui Pollux,

geamănu ei, din oul divin. Este cunoscută și altă expresie latină: *Ab ovo usque ad mala*/De la ou până la mere, provenită din satirele aceluiași Horațiu. Întrucât prânzul romanilor începea cu ouă și se termina cu mere, expresia înseamnă „de la început și până la sfârșit, de la un capăt la altul” sau în limbajul de azi „de la A la Z”, „de la Alfa la Omega”.

Când scria, să zicem, despre nuvelă („Originile nuvelei”), o lua **ab ovo**, supra-punând, colaționând, comparând epoci, literaturi, scriitori, clasici și contemporani (Eugen Lungu).

AB QUO (lat.) *loc. pron.* De la care începe; pentru început; ca punct de pornire.

Locuțiunea se utilizează în cazul în care vrem să comunicăm despre o situație anume, despre niște calcule, despre anumite presupuneri.

Și totuși, prozatorului punctul de vedere al străzii îi este necesar: ca ipoteză **ab quo**, care conține fisura virtuală a diferenței de percepție și de înțelegere (Monica Spiridon).

AB URBE CONDITA (URBIS CONDITAE) (lat.) *loc. adv.* De la întemeierea orașului; de la fondarea urbei; de la fondarea cetății.

Se are în vedere înființarea Romei. Această dată coincide cu anul 753 î.Hr., când Romulus, fondatorul intrat în legendă al cetății, a tras prima brazdă pe locul de întemeiere a Romei. De atunci, după cifrele anului respectiv, istoricii romani începeau numărătoarea anilor pentru a data evenimente. În acest scop se utiliza formula *ab urbe condita* sau în formă prescurtată U.C. (*urbis conditae*). Cu alte cuvinte a.u.c., considerându-se că anul 1, începutul erei creștine, este anul 753 a.u.c. Astfel se explică și faptul că istoricul roman Titus Livius (c. 59 î.Hr. – 17 d.Hr.) și-a intitulat monumentală sa istorie a Imperiului Roman *Ab urbe condita*. Această operă, în 142 de cărți, tratează istoria romană, de la întemeierea Romei (anul 753 î.Hr.) și până la moartea generalului Drusus în campania din Germania (anul 9 î.Hr.).

Aici, în marginea deșertului ființei umane, a șters Dumnezeu lacrimile Raselei, în anul 753 **ab urbe condita**, când Sfânta Fecioara Maria l-a născut pe Domnul nostru Iisus Hristos, în al patrusprezecelea an al domniei cezarului Octavian Augustus (31 ante Christum natum–14 post Christum natum) (Cristian Gaspar).

A CAPITE AD CALCEM (lat.) *loc. adv.* De la cap la picioare.

Se are în vedere examinarea unui lucru în întregime, de sus în jos, cu desăvârșire, în totalitate.

Indicațiile licorii lui Maurer sunt prezentate într-o ordine cam confuză, dar în care încă se mai poate recunoaște ordinea de succesiune anatomică de la cap la picioare, **a capite ad calcem**, care este ordinea din Antidotaria și Receptaria medicinale (Ioan Pânzaru).

A CAPPÉLLA (it.) *loc. adv. și adj.* Fără acompaniament instrumental.

Locuțiunea denumeste stilul muzical coral fără acompaniament instrumental, practicat de formațiile corale la interpretarea muzicii vocale polifonice începând cu secolul al XVIII-lea.

Ceea ce se menține de la început și caracterizează limbajul acestei creații funebre este marea diversitate a stilurilor, alăturarea continuă a expresivității lor speci-

fice ..., de la stilul **a cappella** la cel al monodiei acompaniate, de la abstractul gândirii în stil fugato la culminații sonore de fanfară (Ioana Ștefănescu).

ACTA DIURNA (lat.) *loc. subst.* Fapte cotidiane; întâmplări zilnice, la zi; acte diurne.

Astfel era denumit buletinul oficial al Romei antice, care includea toate evenimentele din viața comunității. Însemnările cu caracter informativ erau afișate în locurile publice spre atenția tuturor. Sintagma a rămas să denumească până azi întâmplările de fiecare zi, evenimentele curente, blocnotes sau carnetul de notițe zilnice, agenda zilei.

Acele **acta diurna** de acum peste două mii de ani pot fi considerate și mostre embrionare ale ziarelor de azi (Leo Butnaru).

ACTA EST FABULA (lat.) *expr.* Piesa s-a sfârșit; piesa a fost jucată.

Formulă de încheiere a unui spectacol dramatic, a unei reprezentații în teatrul antic, în care publicul spectator de cele mai multe ori nu putea să-și dea seama când sfârșeste spectacolul. Cu timpul, semnificația expresiei s-a extins și asupra vieții de fiecare zi, însemnând un sfârșit, o încheiere, un deznodământ al unei situații, al unei întâmplări etc. Potrivit istoricului roman Suetoniu, expresia *Plaudite, acta est fabula*/Aplauzați, piesa s-a terminat – reprezintă ultimele cuvinte rostite de primul împărat roman Augustus (sec. I î.Hr.), promotor al științelor și artelor, care era conștient de faptul că viața lui s-a încheiat. Deseori, se utilizează și expresia italiană *E finita la commedia*/S-a terminat comedia!, care mai are și un sens ironic.

Aceasta era pentru Rahel o problemă, ea voind să sfârșească piesa, **acta est fabula**, totul se sfârșește cu bine, cei buni au triumfat, cei răi au fost pedepsiți, ori aceasta, cu o oarecare cunoștință a vieții, este totuși o idee simplistă, bună pentru o grădiniță de copii sau pentru o distribuție cu Moș Crăciun (Anca Visdei).

ACTION PAINTING (engl.) *loc. subst.* Pictura-acțiune; pictura gestuală; gestualism.

Locuțiunea definește o direcție a expresionismului abstract, practicat, în special, de artiști americani începând din deceniul al cincilea al secolului al XX-lea, reprezentată de J. Pollock; W. de Kooning etc. Pentru pictorii acestei mișcări contează foarte mult tensiunea fizică și spirituală în momentul procesului de pictare. De aceea ei renunță la șevalet, așternând pânza pe podea și lăsând să se așeze pe ea culori prelins direct din diferite recipiente pe care le manevrează rapid în scopul de a picta nu ceea ce văd, ci ceea ce simt, tabloul conturând prin linii alambicate neliniștile artistului, asemeni unor descărcări de energie.

Creațiile mele din a doua perioadă sunt legate de **action painting**, denumire propusă de Harold Rosenberg, un critic de artă american, pentru a sugera pictarea spontană, intensă și nervoasă de forme abstracte ... ce reflectă un val seismic al sensibilității artistului (Mircea Vulpe).

ACUSATIVUM CUM INFINITIVUM (lat.) *loc. subst.* Acuzativ ca infinitiv; utilizare a acuzativului cu valoare de infinitiv.

Din relatările cercetătorilor caietelor-manuscris ale lui Eminescu de la Biblioteca Academiei Române (G. Călinescu etc.), aflăm că poetul era preocupat de clasicitatea greco-latină, fiind un profund cunoscător al valorilor antichității. Astfel, găsim în aceste caiete exerciții de gramatică latină după manuale germane, în care

Eminescu compune niște reguli versificate asupra genului substantivelor pe care le traduce într-un mod hazliu românesc. Într-un caiet sunt însemnate verbe române de conjugarea a III-a la infinitiv și participiu trecut, însă de origine latină, și indicându-se pe alocuri cantitatea. Într-o polemică jurnalistică își pune în valoare aceste cunoștințe.

*Autorul scrisorilor din Pressa știa foarte bine, precum ne declară, că atunci trebuia să ne unim cu forma numită: **acusativum cum infinitivum**. Oare **acusativum cum infinitivum** tot un lapsus este? Limba latină e o femeie frumoasă, dar cam crudă, onorabili conștrați, față cu lasciva bătrânețe care ar voi să abuzeze de ea. Prin simple injurii, adresate ardelenilor, genul substantivelor latinești nu se schimbă, nici prepoziția cum nu-ncetează a cere ablativul, cu-n cuvânt **acusativus cum infinitivo** nu devine așa de lesne **acusativum cum infinitivum**” (Mihai Eminescu).*

AD ABSURDUM (lat.) *loc. adv. și adj.* Până la absurd; redus la absurd.

Se utilizează pentru a demonstra ceva ce nu poate fi niciodată acceptat sau pentru a comunica despre o situație aproape imposibilă.

*Vodă Cuza, inteligent mai presus de toate, a căutat să-i ducă **ad absurdum** și a reușit* (Mihai Eminescu).

*Lată o deducțiune **ad absurdum** dintr-un punct de plecare ce avea o aparență așa de națională și de rațională!* (Titu Maiorescu).

AD ACTA (lat.) *loc. adv.* La acte; la dosar.

Se folosește pentru a face trimitere la acte, la dosarul de documente, adică se trimite la documentele de dosar.

*Onorabilul Minister al Cultelor și Instrucției Publice, ascultând consiliul permanent, a pus sentința juriului **ad acta** și a dispus, drept pedeapsă, permutarea dlui Filibiliu la gimnaziul din Focșani* (Mihai Eminescu).

AD ACTAM, AD SCRIPTAE (it.) *loc. adv.* La acte; la arhive; la dosar; la condici.

Exprimă un îndemn de a face trimitere, a face uz de acte, arhive, condici etc., pentru a fundamenta o afirmație.

*Se pare că în memorie, ca și într-o sală de așteptare, se mențin vii și prezente doar acele idei care încă nu au avut bilet de intrare în expresie scrisă, care nu au fost exprimate decât oral, deci care nu au fost trecute, de memorie, **ad actam, ad scriptae** uitării ...* (Ion D. Sârbu).

ADAEQUATIO REI ET INTELLECTUS (lat.) *loc. subst.* Adecvarea lucrului și a intelectului.

Astfel era definit adevărul în Evul Mediu, fiind interpretat ca un „acord”, o „adequare” între judecată și obiectul acesteia. Concepția în cauză a fost formulată de Aristotel și canonizată de teologul și filosoful medieval Toma d’Aquino în expresia *veritas est adaequatio intellectus et rei*.

*De altfel, definiția adevărului – **adaequatio rei et intellectus** – e din Evul Mediu, de la un anumit Isaac, de unde o ia și o încetățenește Toma din Aquino. Antichitatea nu s-a prăpădit cu firea după adevăr. Idealul era pe atunci contemplația, înțelepciunea, sau alteori (Aristotel) regăsirea ființei ... Dar adevărul necunoscut și cu majusculă e o născocire modernă* (Constantin Noica).

*În timp ce științele naturii sunt construite pe baza invocării argumentului potrivirii experimentului cu realitatea, conform formulei **adaequatio rei et intellectus**, matematicile permit o mult mai mare flexibilitate în lumea abstractă a minții* (Neculai Andrei).

ADAGIO CANTABILE (it.) *loc. subst.* Lent cantabil.

Se spune despre modul de executare a unei bucăți muzicale, despre ritmul muzical, despre o parte dintr-o lucrare instrumentală executată în acest ritm.

*Doar în **adagio cantabile** ar fi de dorit unele prescurtări, deși în continuare această frază este cea mai importantă* (Șerban Cioculescu).

ADAGIO SOSTENUTO (it.) *loc. subst.* Lent susținut.

Astfel este denumit modul de executare a unei bucăți muzicale, ritmul rar și uniform.

*Dacă ideile politicești mă turbură, un andante grazioso mă liniștește, dacă vreun cuget de gelozie mă necăjaște, un **adagio sostenuto** mă face să-mi cunosc amăgirea și să vărs lacrimi de căință* (Costache Negruzzi).

AD APERTURAM LIBRI (lat.) *loc. adv.* La deschiderea cărții.

Locuțiunea semnifică prima lectură a unei cărți. De asemenea, presupune interpretarea sau traducerea pe nepregătite a unui text. Deseori e folosită expresia italiană *La prima vista/La prima vedere*, care poartă aceeași semnificație.

*Semnul „clasicității” ei (cărții – n.n.) rezidă în amănuntul că, după o primă lectură exhaustivă, se poate citi **ad aperturam libri**, oriunde o deschizi. Grația, frăgezimea, eleganța, firescul netrudii al expresiei – pe care Cartea celor două vârste le învederează cu prisosință – aparțin tezaurului peren al frumuseții lumii* (Gheorghe I. Tohăneanu).

AD AUGUSTA, PER ANGUSTA (lat.) *expr.* Pe calea îngustă (dificilă), la rezultate grandioase.

Se spune despre efortul deosebit care se face pentru a se ajunge la rezultate strălucite. Cu alte cuvinte, nu poți obține ceva deosebit în viață, dacă nu faci efortul să învingi, să înfrunți piedicile care îți stau în cale, dacă nu ești capabil de sacrificiu. Poartă și un sens negativ: (a tinde) spre înălțimi prin mijloace necinstite, obscure, ascunse. Este cunoscută și o altă expresie latină cu același sens: *Per aspera ad astra*/Prin greutăți spre stele.

*Știi latinește, sper. **Ad augusta, per angusta**. Asta e. – Știi latinește, dar nu înțeleg. Va să zică... – Spre culmi, folosind căile înguste ... La măreție, prin mișelie, la victorie, prin lașitate ...* (Ion D. Sârbu).

AD CALENDAS GRAECAS (lat.) *loc. adv.* La calendele grecești.

Expresie folosită cu ironie de împăratul roman Octavianus la adresa rău-platnicilor, care întârzie sau refuză să întoarcă datoriile. Este textul prescurtat al expresiei *Ad calendas graecas solvere*, ceea ce în traducere înseamnă „a plăti la calendele grecești”. Romanii numeau *calende* prima zi a fiecărei luni; de regulă, în această zi trebuiau întoarse toate datoriile bănești. Grecii însă nu aveau calendele și atunci când spunea cineva că va întoarce datoriile la calendele grecești, asta însemna, de fapt, că

nu le va mai întoarce niciodată. Echivalentele românești ale acestei expresii pot fi: *la paștele cailor; la sfântul-așteaptă, la moșii verzi, când îți vei vedea ceafa.*

Nu știu dacă românii puneau vreo atitudine resentimentară față de ahei când spuneau *ad calendas graecas* (Eugen Lungu).

AD FINEM (lat.) *loc. adv.* Până la capăt; în cele din urmă; în sfârșit; la sfârșit; în fine.

Se utilizează pentru a semnaliza sfârșitul unei activități, al unui lucru etc.

Înalta Poartă trece la defensivă și este srâmtorată din toate părțile. Austria îi smulge rând pe rând Ungaria, Croația, Transilvania, Banatul și ad finem – Bosnia și Hertegovina (Andrei Apolschi).

AD FONTES (lat.) *loc. adv.* La izvoare; la sursă; la obârșii; la origine.

Se folosește ca referință bibliografică la o lucrare originală. Are semnificații identice cu *ab initio* și *ab origine*.

Sadoveanu însuși merge ad fontes, către obârșii, pentru a extrage mărturii, dintre acestea unele intrând în categoria fragmentelor de epos (Constantin Ciopraga).

AD GLORIAM (lat.) *loc. adv.* Pentru glorie.

Se utilizează ca un îndemn la acțiuni conștiente care aduc slavă, glorie, trecând astfel persoana respectivă în rândurile celor nemuritori. Poartă și un sens ironic, în situația în care determină o muncă, un efort care nu merită atenție sau nu este prețuit cum se cade.

Am aflat că veniți în curând la Iași, ad majorem Junimae gloriam. Deci, dacă voi mai fi aici, se vor putea lămuri multe (Mihai Eminescu).

AD HOC (lat.) *loc. adv. și adj.* Pentru aceasta; creat pentru un anume scop, pentru o anumită situație; la moment.

Se folosește în situația când este vorba despre o lege promulgată, despre o decizie luată, despre o instituție creată etc. într-o anumită conjunctură, cu un scop anume.

Este vorba de conceptul de limbă istorică sau idiom, adică de limbi ale căror limite nu se stabilesc ad hoc, pentru un scop sau altul, ... ci sunt stabilite istoricește (Eugen Coșeriu).

Între țărani fruntași care au luat parte, împreună cu boierii, cu episcopii și cu mitropolitul țării la Divanul ad hoc din Moldova, în 1857, era și moș Ion Roată, om cinstit și cuviincios, cum sunt mai toți țărani de pretutindeni (Ion Creangă).

AD HOMINEM (lat.) *loc. adj.* La om; la persoană; cu privire la om; care privește omul.

Sintagma se utilizează cu referire la persoană, și nu la conținutul afirmațiilor, comportamentelor sale.

Așadar, argumente ad hominem, oricât de plauzibile ar fi pentru masa cititorilor, nu au absolut nicio valoare în privirea adevărurilor în sine a unei teze (Mihai Eminescu).

AD INFEROS (lat.) *loc. adv.* Pe lumea cealaltă; la cei de jos; în Infern.

Locuțiunea se utilizează cu referire la locul subteran unde sălășluiesc sufletele celor morți și divinitățile subpământene.

În această coborâre ad inferos, exploratorul se oprește, într-o primă etapă, la jurnalul de lagăr al uneia dintre primele victime din lagărele comuniste: Onisifor Ghibu (Nicolae Balotă).

Semnele coborârii ad inferos pot fi recunoscute în ruptura cu aproape tot ce-a însemnat pentru poet mai înainte poezia-elevație; într-o ruptură de orizontul familiar, de mormintele goale ale unor amintiri scumpe, de iubirile prea personale, de tradițiile intime, de ritualurile cosmice, ruptura poetului de credințele și necredințele sale, în întâlnirea cu demonia (Editorial).

AD INFINITUM (lat.) *loc. adv. și adj.* La infinit; până la infinit; la nesfârșit; neîncetat.

Altfel spus, este vorba de tergiversarea rezolvării onorabile a unei probleme, de amânarea neîntemeiată a luării unei decizii de principiu etc.

Dacă există, și anume tocmai în registrul „clasic” în care ne plasăm, înșelătorul înșelat, nu poate să nu existe și criticul criticat, ad infinitum... (Gheorghe Grigurcu).

Mesianismul le conferă o nouă valoare, abolindu-le înainte de toate posibilitatea de repetare ad infinitum (Mircea Eliade).

AD INTEGRUM (lat.) *loc. adj.* În deplinătate; în integritate; complet; integral; deplin; total.

În principiu, se folosește pentru a sublinia că lucrurile se discută, se examinează, se dezbate în totalitatea lor.

Discursul lui Cimpoi te face heideggerian sau noicist la modul liric, prin trăire, prin comuniune simpatetică, prin capacitatea de a absorbi ad integrum, în imaginarul creat de idei și simboluri de maximă generalitate (Adrian Ciubotaru).

AD INTERIM (lat.) *loc. adj.* Până una alta; cu funcție temporară; nedefinitiv; momentan; interimar; provizoriu.

Se spune despre un colaborator angajat provizoriu, pentru o anumită perioadă de timp. *Plagiatorul este și el autor: autor ad interim* (Lucian Blaga).

ADIO DEL PASSATO (it.) *expr.* Adio celor trecute.

Expresia ne amintește mereu despre trecerea ireversibilă a timpului.

A luat-o spre coborâre, pe serpentinele alea, dar nu, zice: cobor un pic și te-aștept, i-a dat drumul în viteză, adio, Bacaloglu, adio del passato (Marin Preda).

AD LIBITUM (lat.) *loc. adv. și adj.* După plac; după dorință; după voie; la alegere; pe alege.

Se folosește pentru a sublinia că este vorba despre un comportament, despre un mod de a interpreta lucrurile la alegere, după bunul-plac, în mod subiectiv etc.

Fiindcă însă în același timp cu pesimismul, afară de deziluzie, coexistă mulțime de alte stări sufletești, de aceea fiecare din aceste stări sufletești se prefacă ad libitum în cauze ale pesimismului (Constantin Dobrogeanu-Gherea).

Îndealmințrelea găsim că se comite un mic abuz luându-se numai pasaje ad libitum din teoria lui asupra duelului (Mihai Eminescu).

AD LITTERAM (lat.) *loc. adv. și adj.* Cuvânt cu cuvânt, vorbă cu vorbă; literă cu literă; literal.

Se folosește în sens pozitiv pentru a sublinia redarea, reproducerea, traducerea fidelă, exactă, până la ultima literă, textuală, întocmai, conformă cu originalul unui text etc. Locuțiunea este echivalentă cu sintagmele franceze *mot à mot* /cuvânt cu

cuvânt sau *à la lettre* /aidoma, întocmai, literă cu literă. În sens negativ, presupune a interpreta ceva într-un sens îngust, deformat, contrar sensului real.

Cititorii noștri se vor convinge că aceste contracte ar îndeplini perfect scopul lor dacă ar fi executate ad litteram, precum în adevăr o cere interesul reciproc al părților (Mihai Eminescu).

Poate aici e momentul prielnic să strecurăm câteva linii ale unuia dintre Dumașii literaturii moldovenești: e o traducție *ad litteram* și nimic mai mult (Alecu Russo).

AD LOCUM (lat.) *loc. adv.* Cu privire la loc; cât privește locul.

Se utilizează în cazul în care se face referință la un loc anume.

Și mă conving că are omul toată dreptatea ... De trei ori binecuvântat, diluviu! ad rem: căldurile au fost, ce-i drept, foarte tari și înainte de vreme; 2) *ad locum*: se spală Iașii; nu-i vorbă. Iașii sunt un târg tare curat; dar orșicât, cineva, cât de curat să fie, tot nu strică să se spele din când în când; măcar dacă nu se spală singur, să se lase spălat, și 3) *ad personam*: servitoarea bunelor mele gazde a avut ingenioasă inspirație să pună la gurile zgheaburilor toate cofele și putinile din casă ... Las să se premenească umplutura de mai multe ori până curge limpede de tot și mă spăl bine cu apă de ploaie – excelentă pentru pielea (Ion L. Caragiale).

AD MAJOREM DEI GLORIAM (lat.) *loc. adv. și adj.* Destinat a spori slava lui

Dumnezeu; întru preamărirea Domnului; pentru marea slavă a lui Dumnezeu.

Se spune cu referire la o acțiune dezinteresată în numele unei cauze nobile. Deviză a ordinului iezuiților, emisă la Conciliul Iegumenic de la Trento, 1545–1563. Sintagma însoțește în calitate de epigraf majoritatea cărților tipărite de iezuiți.

Dar odată admise aceste teorii ad majorem Dei gloriam ni se va concede ca în asemenea condiții să nu-i primim drept români și să le refuzăm net drepturi care în această țară nu li se cuvin decât românilor (Mihai Eminescu).

Bach în germană înseamnă „izvor”. Beethoven avea să spună că Bach nu este un izvor, ci un ocean. Față în față cu acest ocean, cu această operă dedicată *ad majorem Dei gloriam*, orga Annei Strezeva va tălăzui în spațiile ei inefabile, va sublinia forța cosmică a acestei muzici, dar sunetele tuburilor ei – strălucitoare sau mate – vor căuta și corespundențe intime cu întreaga gamă a sentimentelor omenești. Cu viața însăși (Rodica Iuncu).

AD NAUSEAM (lat.) *loc. adv.* Până la greață, scârbă; până la repulsie, dezgust; până la năucire.

Se folosește pentru a califica o persoană care vorbește la nesfârșit și fără noimă, îndrugă verzi și uscate până provoacă repulsia, scârba, lipsa de interes.

Imperiul mass-media repetă ad nauseam cât de mult a crescut numărul catolicilor în lumea a III-a (Ovidiu Hurdzeu).

AD NOTANDA (lat.) *loc. adv.* Ca să menționăm; ca să consemnăm; ca să remarcăm; ca să reținem.

Formulă utilizată pentru a atenționa potențialul cititor, ascultător etc.

Ad notanda, aproape în fiecare lucrare consacrată elucidării entității liderului providențial se încearcă a stabili dacă acesta din urmă poate fi tratat drept lider-erou, lider despot sau lider charismatic (Mihai Șleahțișchi).

AD NOVUM (lat.) *loc. adj.* De azi; contemporan; actual; reînnoit.

Se utilizează pentru a determina ceva nou, necunoscut.

Eseista își propune ... să facă „un inventar al sofismelor ad patriam din istoria culturii și civilizației noastre”, de asemenea, să urmărească „argumentele de tipul mai nou, deci mai bun”, adică frecvența sofismului ad novum (Gheorghe Grigurcu).

AD OCULOS (lat.) *loc. adj.* De față cu cineva; sub privirea cuiva; sub ochii cuiva; pe față; cu martori.

Se utilizează în situația în care cineva întreprinde o acțiune fiind asistat de o altă persoană.

Acest argument ad oculos e și ieftin și lesne de avut și ar lecui pe mulți de boala teoriilor umanitare (Mihai Eminescu).

AD ORIGINEM (lat.) *loc. adv.* Până la origine; până la începuturi; până la izvoare; până la sursă.

Se utilizează pentru a sublinia studiul, cercetarea profundă, până în cele mai mici amănunte a subiectului în cauză.

Decriptarea sensului originar, primordial, este rezultatul unui recurs, permanent și sistematic, ad originem, care nu exclude explicația filologică, etimologică a termenilor luați în discuție (Ovidiu Ghidirmic).

AD PATRES (lat.) *loc. adv.* La părinți; la izvoare; la origini; la strămoși.

Locuțiunea are sensul de întoarcere în țărâne, trecere în lumea celor drepti, a muri; a fi condamnat la moarte, a fi ucis. Uneori poartă și o semnificație ironică, ofensatoare.

Această nverșunare ne bună, fără scop? / De ce exiști? Și care destoinic Mizantrop? / Te-a inventat? ... Răspunde-mi, căci dacă mă decid / Să te trimit ad patres ... Devii insectid! (George Topârceanu).

AD PATRIAM (lat.) *loc. adj.* Referitor la patrie; despre patrie; ce ține de patrie.

Locuțiunea se utilizează în situația în care facem referință la noțiunile de patrie, sentiment patriotic, patriotism etc.

Eseista își propune ... să facă „un inventar al sofismelor ad patriam din istoria culturii și civilizației noastre”, de asemenea, să urmărească „argumentele de tipul mai nou, deci mai bun”, adică frecvența sofismului ad novum (Gheorghe Grigurcu).

AD PERPETUAM REI MEMORIAM (lat.) *loc. adv.* Spre veșnică amintire despre un fapt, un eveniment, o persoană; spre veșnica aducere-aminte a acestor fapte; spre veșnică pomenire.

Este o inscripție care se plasează de obicei pe monumentele comemorative, pe medallii, pietre funerare etc.

Ad perpetuam rei memoriam stă scris pe obeliscul funerar de la Hiroshima. „Spre veșnica aducere-aminte a acestor fapte”. Erorilor înseși trebuie să li se ridice monumente, tocmai ca ele să nu se repete (Ciprian Chirvasiu).

AD PERSONAM (lat.) *loc. adj.* La persoană; cât privește persoana; cu adresă directă; personal; nemijlocit.